

Foaria

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 24.

Mercuri 27. Juniu

1862.

SAMUELIS KLEIN

HISTORIA DACO-ROMANORUM SIVE VALACHORUM.

Caput XV.

Jesuitarum Machinationes. Leopoldus secundus dat diploma.

Hoc eodem Anno dieque eadem aliud diploma nomine Imperatoris promanatum est, cujus originale nullibi reperitur, etsi tempore Eppi Petri Pauli Aron, dum illud in dubium revocabatur ex mandato Imperatricis feliciter regnantis, Mariae Theresiae, in Archivis Cancellariarum quaesitum fuit, nusquam tamen repertum. Dicitur hoc diploma confictum ab Jesuitis, eo, quod Imperator in collationalibus Eppum Athanasium a prudentia, animique dotibus, doctrina item et eruditione, ac in omnibus grata, exemplarique ipsius vita, moribus ac aliis virtutibus laudet, in hoc autem diplomate de eodem die, et anno eum ignorantiae accuset, qui abusus nec sciat nec valeat dignoscere et emendare, ideoque necessarium esse ut ad suum latus Theologum Latini Ritus Jesuitam haberet, qui officium Causarum Auditoris Generalis obiret, et judicia celebraret, uno verbo, Eppus tantum titulum habeat, ordinesque conferat, cui Jesuita conferendos censeret, de caetero jurisdictio penes Jesuitam sit. Similis huic, imo deterior instructio nomine Archi-Eppi Strigoniensis a Collonich exivit, qua instruebatur Theologus, quid agere, facereque debeat. Hac instructione jurisdictio Eppalis tota Jesuitae tribuitur. Alia instructio Roma venisse circumferebatur, quae jurisdictionem et auctoritatem Eppi omnium maxime restringebat, sicut e contra Theologo Jesuitae tota tribuebatur; vi hujus nec visitare, nec ordinare,

nec maleficum punire, nec ullam sententiam dicere, nec officiales suos et servos mutare, vel assumere alios, absque consensu Theologi Jesuitae Eppo licebat, imo nec literas scribere, nec congregationem aliquam aut consilium, cui Jesuita non intersit, nec resolutionem dare permittebatur Eppus. Hoc autem subscribere Eppum Athanasium adigere volebant, sed frustra laborarunt. Haec omnia clarins patent ex instructione Theologi Jesuitae nomine Archi-Eppi Collonich et Romana, quae in presentia ob defectum earum hic inserere non possum; reperiuntur tamen Balasfalvae in Trannia in Archivo Eppatus Valachorum, alia occasione dum illuc excurrero, inferam. Diploma Regium Leopoldinum, quod secundum appellatur, pariter in Archivo Eppatus Valachorum in Trania reperitur, quod quia totum prae manibus non habeo, alteri occasionem relinquo, verum tamen, quod habeo, hoc insero; habeo autem de verbo ad verbum alia omnia exceptis iis, quae Jesuitam concernunt; hoc autem ita habet:

Nos Leopoldus memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod considerantibus nobis, quibus potissimum religio Catholica a tot retroactis annorum saeculis ad haec tempora inter genus humanum non solum propagata, sed et confirmata exstiterit, verum etiam per universa orbis totius, etiam inter infideles regna, in tantum, et tam late patentem sui splendorem exoreverit, inter alia Divinae Providentiae subsidia, ex eo factum esse animadvertimus, quod nimirum Principes pii ipsiusque religionis studiosi et amantes, in cultu divini numinis propagando Ecclesiasticae disciplina conservanda, ornanda, et ad seram aetatem transmittenda plurimum semper momenti attulissent proficuaeque, ac salutaris operae impendissent Hinc est quod Nos quoque divina benignitate Reipublicae Christianae praesidentes eosdem sicut in aliis optimo principe dignissimis virtuti-

bus, ita etiam hac in parte libenter imitamur, nihil magis in votis habemus, quam ut cultus Divinus Religioque Catholica augeatur, foveatur et conservetur, per Cultus namque Divini promotionem Regna stabiliri, felicesque rerum progressus impetrari, victorias et triumphos reportari manifesta etiam propria experientia nostra sufficienter animadvertimus, dum numerosas Deo propitio de naturali Christiani nominis hoste Turca his retroactis annis reportatas victorias, gloriosis ac victricibus armis nostris recuperata et a Turcis erepta praesidia, ipsamque Regni Nostri Hungariae Metropolim, et sedem Regalem Budam, saepius licet ante hac, irrito tamen conatu oppugnatam, per nos tamen cum adiutorio Divino feliciter expugnatam, propulsatamque foedam Ottomanicam perfidiam, et totum ferme Hungariae Regnum prout et Tranniae provinciam a jugo Turcico eliberatam, et postliminio quasi avitae libertati assertam esse experti sumus. Quae omnia soli Divinae benedictioni piisque Religiosorum Ecclesiasticorum iram Divinae Majestatis placantium suffragiis et precibus adscribimus, et adnumeramus, ac proinde tum ex eo, tum vero pro solita nostra in Deum pietate ac continuo rerum omnium praecumque in majorem antelati cultus Divini propagationem atque boni publici conservacionem et augmentum cedere possunt, pro viribus promovendarum studio ac zelo, uti etiam pro peculiari nostro Cao Regio, quo erga Nationem Valachicam ducimur affectu, insuper etiam benigno animo sumere volentes, quod cum immunitas Ecclesiastica qua Ecclesiae Ecclesiasticaeque personae, ac res ipsarum gaudent jure pariter Divino ac humano singulariter in Apostolico Regno Nostro Hungariae, Regnis, provinciisque eidem adjunctis et annexis, Gratos Divorum Regum Praedecessorum videlicet Nostrorum beatae recordationis privilegiis, Regnique Constitutionibus sancita sit, eamque a Caea-Regia Majestate nostra (utpote qui specialem inter Reges Christianos praerogativam obtinemus Regis Apostolici), asseri, defendique condeceat, justum videri, ut quos eadem fides et caritas in ejusdem S. Ecclesiae unitate conjunxit, ejusdem S. Matris obedientes filios eodem in gremio fovet, eodem denique sub capite, ejusdem quoque corporis membra vivificat, exindeque divini atque humani favoris pariter reddit capaces, jure suo non destituantur. Cum autem Nobis pro certo relatam sit Gentem Valachorum, Graecorumque et Ruthenorum, quae hactenus schismatis labe laborabat aspirante

Divino Numine, cooperante potissimum fidelis nostri, nobis sinceri, atque intime dilecti Reverendissimi in Christo Patris, ac Domini Leopoldi S. Romanae Ecclesiae Cardinalis ac S. R. Imperii Comitum a Kollonich Archi-Eppi Strigoniensis, aliorumque virorum Apostolicorum zelo, in variis Nostrorum Regnorum, ac signanter in Trannia partibusque ei adjunctis, copiose ad unionem, et gremium S. Romanae Ecclesiae redire, omniaque illa admittere, quae S. Mater Ecclesia Romano-Catholica admittit, profitetur ac credit, ac nominanter quidem puncta subsequencia, in quibus potissimum hactenus dissenserant: Primo, Romanum Ponticem esse caput totius per orbem diffusae Ecclesiae; Secundo, Panem azimum sufficientem esse materiam coenae Dominicae; Tertio, Praeter coelum, sedem beatorum, et infernum carcerem damnatorum, tertium dari locum, in quo animae nondum expiatae detinentur et purificantur; Quarto, Spiritum Sanctum tertiam in Trinitate personam a patre filioque procedere. Nos igitur zelanti Regis Apostolici muneri respondere volentes ex autoritatis Nostrae Regiae plenitudine per praesentes declarata volumus, quatenus Graeci Ritus S. Romanae Ecclesiae Unitorum tum Ecclesiae ipsorum, tum Ecclesiasticae personae, tum earum res in praeacta Tranniae Provincia, partibusque eidem annexis, eadem prorsus immunitate Ecclesiastica gaudere debeant, qua Ecclesiae, Ecclesiasticaeque personae Romanae Ecclesiae Latini Ritus ex S. S. Canonum praescripto, et terrenorum Principum consensu, indultis, et privilegiis effective perfrui, gaudereque dignoscuntur, universa etiam et singula privilegia, immunitates, et praerogativas a Divis condam Hungariae et Tranniae Regibus, et Principibus felicis nimirum recordationis antecessoribus Nostris, clementer iisdem concessa et elargita in omnibus eorumdem punctis, clausulis et articulis acceptamus, approbamus et ratificamus; consensumque Nostrum Regium pariter et assensum praebemus et impertimur, ac nihilominus pro ulteriori nostra erga eosdem declaranda benignitate et clementia ab omni personalis contributionis respectu duntaxat Canonum ad Ecclesias spectantium onere, et praeterea cujusvis nauli, aut telonii pensione, veluti alios nobilitari praerogativa gaudentes, a quarumcumque decimarum a terris Ecclesiasticis qua talibus praestationibus eximendos, et immunitandos esse decrevimus. Quinimo clementer annuimus, ut quicumque etiam saeculares et plebeae conditionis homines toties mentionatae S. Ecclesiae sese univerint,

cimmediate Statui Catholico annumerentur, sique inter Status computentur, capacesque legum patriarum, ac universorum beneficiorum, non ut hactenus solum tolerati, sed ad instar reliquorum Patriae filiorum redantur, cujus intuitu Nos etiam sub gravi indignatione nostra clementer, serio, firmiterque mandamus, quatenus a modo in posterum nullus cujuscumque status, autoritatis, dignitatis et praerogativae praeminentiaeque fuerit, praedecaratae huic Graeci Ritus unionis immunitati Ecclesiasticae aperte vel occulte nullo sub praetextu vel etiam praetensi usus vel consuetudinis sub velamine audeat contraire, nec sacerdotes Romanae Ecclesiae unitos Jobagyonum more tractare, ad robotas, labores, et colonicales praestationes etiam sub honorarii titulo cogere, honoraria ab iisdem (ut hactenus factum fuisset) exigere, eosdem incarcerare multo minus ob dictam unionem persequi, loco, beneficio, terrarum possessione aut parochia amovere praesumat. Ita tamen ut Cathedismi eorundem veluti in fundamentalibus et essentialibus vitiati, ab omnibus, prae quorum manibus existerent, repetantur, et alii praemissae unioni conformes imprimantur, et per omnes distribuantur; et ut unitorum filii majus incrementum scientiae valeant haurire, desideramus ut Albae, Hatzeg, et Fogaras oppidis scilicet in praeata Trannia existentibus scholas instituant, et ut templa ubi plures fuerint Valachi valeant erigere annuimus. Cum autem Graeci Ritus Valachi nec Liturgiam, nec Jejunia, nec signum S. Crucis, nec Deiparae virginis et Sanctorum cultum, nec fidem in SS. Trinitatem deserturi sint, certum est, nec Reformatae, nec Lutheranae, nec Unitariae Religioni se unire posse, si quidem aliud est secum religione unire, et aliud religionis protectionem assumere. Siquidem Majestati nostrae tanquam Regi Apostolico summoque Ecclesiarum Patrono, Collatio universorum beneficiorum tam in Tranniae Provinciae, quam et partibus eidem annexis ex vi praerogative Regis Apostolici optimo jure competet, proinde modernis et futuris temporibus, in futura quoque vacantia tres personas pro dignitate Eppali aptas et idoneas Nostrae Majestati Regiae proponant, et quem eligere et denominare dignabimur, ille si Eppali dignitate Graeci Ritus, prout et alii Ecclesiastici majoribus officiis gaudere voluerint, collationales et donationales per Cancellariam Nostram Aulico-Trannicam expediendas a nemine, sed a Nobis impetrabunt, ab aliis vero impetrata praesentium per vigorem, nullius tenebuntur esse rigoris. Et ut haec universa,

et singula deducantur in effectum, toties mentionatus Eppus non solum omnem diligentiam et sedulitatem adhibebit, sed ipse etiam veluti reliquis praesidens aedificationi omnimode studiat, jurisdictioni ejusdem conceditos in bonis et honestis moribus, uti personas decet Ecclesiasticas conservet, ut exemplo ipsorum ipsa quoque plebs ad bonos mores amplectendos quodammodo provocetur.

Quod quidem universis fidelibus Praelatis, Magnatibus et Nobilibus tam Ecclesiastici, quam saecularis fori Judicibus et Justitiariis, conctis denique praedictorum, ut et Tranniae statibus et ordinibus, Gubernioque Nostro Regio, supremis Comitibus, Capitaneis, Judicibus Regiis Civitatum et sedium Saxonicalium, Magistris civium aliisque quibuscumque subditis nostris praesentium notitiam habituris modernis et futuris, maxime vero Generalibus, Locumtenentibus aliisque quibuscumque officialibus bellicis ubicunque locorum existentibus, et extituris, hisce praecipimus et mandamus, ut si toties nominati Graeci Ritus Uniti in praedecarata immunitate sese laesos questi fuerint, vestrumque auxilium et opem imploraverint, eidem assistere, ac eosdem contra hujus Privilegii impetitores tueri, protegere, ac defendere debeatis.

Quae tandem praemissa, et juxta singula illa praesens etiam Caeso-Regium Diploma, mandatumque Nostrum benignissime volumus per supremos et vice-Comites, ac Judices nobilium, in universis Comitibus Tranniae sedibusque Sicularibus, pariter et Saxoniciis per supremos Capitaneos et Regios Judices, in quibus Graeci Ritus Uniti degunt tempore congregationis Comitatum aut Sedium publicari, ut ad omnium quorum oportet notitiam valeant pervenire. Si vero quipiam ausu temerario his omnibus in toto vel in parte reuctantes appareant, relationem Nobis superinde facere debeatis, quatenus si opus fuerit tam evidenti malo severiori etiam manu medela tempestive adhibeatur, secus itaque nullus fidelium Nostrorum facere praesumat. Jubemus praeterea, ut harum transumptis sive impressis manu alicujus in autoritate Ecclesiastica constituti, eadem prorsus fides tribuatur, ac si haec ipsa in originali exhibita fuisset, in cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesens diploma jurium antelatorum Eppi, sacerdotum, ac Valachicae nationis, futura pro cautela necessarium sub sigillo nostro pendenti Aulico extradandum duximus, et concedendum. Datum in Archi-Ducali civitate nostra Vienae Austriae, 19. Mensis Martii. Anno Dni 1701. Reg-

norum nostrorum Romani 43, Hungarici 46, Bohemici vero 45.

Leopoldus.

Comes Samuel Kalnoki,
Joannes Fiath.

Caeterum, etsi aliquando de authentia hujus Diplomatis disputatum et quaesitum fuerit, postquam tempore Eppi Fogarasiensis Aron Imperatrix Maria Theresia ut genuinam agnovit, aprobavitque et confirmavit, deque ejus authentia dubitare silentium indixit, nullum dubium superesse potest. Illud autem non esse genuinum Eppus, et clerus Valachorum praetendebant, ut Jesuitam ex suo gremio abigere possint, quod non nisi anno 1773, sub Eppo Gregorio Major obtinuerunt, et tunc, non quia dubium fuit de diplomatis hujus authentia, sed ex nova ordinatione Reginae Hungariae Mariae Theresiae Imperatricis Romanorum. Status vero Transilvaniae semper pro genuinitate hujus diplomatis pugnarunt, ut per Jesuitam humiliatos tenerent Valachos, ne possint intelligere et pro se agere; reliqua vero quae in illo continentur ratione scholarum, et promotionum atque immunitatum parum curabant; nam ferre non poterant, ut Daco-Romani seu Valachi aliis nationibus, Hungaris, Siculis et Saxonibus aequentur, et ex aequo convivant, sed ut rudes maneant et eorum mancipia agerent, volebant et studebant Christianae multum impolitae vel potius barbarae Nationes et juris Naturae ac civilis ignarae, uti tunc erant.

(Va urma.)

T e s a u r u
de
MONUMENTE ISTORICE
pentru
ROMANIA,

atatu din vechiu tiparite, catu si manuscripte cea mai mare parte straine, adunate, publicate, cu prefatiuni si note ilustrate

de

A. PAPIU ILARIANU,

Doctoru si fostu profesoru de legi la facultatea din Jasi, fostu jurisconsultu alu statului Moldavia, membru onorariu alu societatii literare din Transilvania etc. Ese in fasciôre de cate patru côle in 4° pre luna. In tipografia Rasidescu. — Abonamentulu doi galbini pre anu, unu galbenu pre jumătate anu — Fasciôra 1-ia ese cu inceputulu urmatôriei lune Iuliu. Strabunii nostri totudeauna se distinsera prin

fapte mari si stralucite spre a ne lasa de ereditate o patria romana. Se vede inse „mai multu a le fi statu la anima a face decatu a scrie.“ Impregiurarile timpurilor anca era prea puçinu favoritôrie literaturii istorice. Asia se intemplà de istori'a nôstra cea scrisa se marginesce pan' astadi la cateva cronice destulu de serace. Cati eroi si cate fapte demne de memori'a posteritatiei se detera uitarei, „carent quia vate sacro!“ altele sunt insemnate de straini, dupa interesele si vederile lor; multe si chiaru cele mai importante sunt acoperite anca de pulberea bibliotecelor, si invalite intru intunereculu archivelor.

Istori'a, in intielesu adeveratu, lipsesce anca romaniloru. Lipsesce natiunei nôstre cartea vietiei ce petrecu in cursulu seculiloru, cartea la alu carei studiu se se lumineze mintea legislatoriului si politicultui, la ale carei exemple se se inaltie anim'a cetatanului spre a imitá faptele marite ale strabuniloru si a incungiurá scaderile lor, spre a ferici astufeliu presintele si a pregati si asigurá viitoriulu.

Unui natiuni, mare la numeru cá a nôstra, asemine carte, fara periclu nu pôte se-i lipsesca indelungu. O natiune ce nu-si cunósce istori'a se asemenéza fintielorului lipsite de memori'a celoru trecute: ea nu cunósce legatur'a logica si necesaria intre trecutul, presintele si viitoriulu seu: ea nuse cunósce pre sine insasi: nu scie de unde si cumu a resultatu starea de faciã in care se afla, nici si-o pôte indreptá: nu-si pôte indiviná cea viitoria nici a o prepará; ci órbeca fara indreptariu, si ratacesce in tôte partile pan'ce in urma cade in curs'a inimicului.

Si cu tôte acestea, astadi, istori'a romana nici celu mai mare ingeniu nu ni o ar putea infatisia.

Caus'a este simpla si evidinte: spre a putea scrie istori'a romaniloru, s'ar cere inainte de tôte deplina cunoscentia e elemintelorului din care se se compuna acea istoria. Aceste eleminte sunt faptele istorice. Intru adeveru, fara a cunósce faptele nici pre diumatate, cumu vei judecá asupra lorule vei aflá legatur'a ce esista intre ele? si cumu le vei cunósce daca-ti sunt necunoscuta fontanile de unde se le culegi? Nici se cugete dara romanii a-si putea scrie istori'a, pan'ce mai antaniu nu voru avea adunate la unu locu tôte faptele istorice, ingropate in monuminte fara numeru, straine si chiaru indigene, atatu si manuscripte, si unele si altele ascunse in bibitotece si archive, latine si grecesci, turcesci si

nemtiesci, unguresci, polóne si rusesci, sarbesci, bulgaresci scl. scl.

A adună aceste monumente ratacítorie ale istoriei nóstre, însemnéza a pregati si usurá lucrarea cea mare astadi cu neputintia, a scriitorului fericit care perlustrandule ne vá infacisia apoi adeverat'a istoria a romaniloru.

Atari adunatori de materialu istoricu avura si au tóte popórele Europei. Italianii avura Muratori si Maffei, înainte de a avea unu Botta si unu Cantu; Franciesii, Chesni, Labbei si Balutii, înainte de Thiery, Michelet si Guzot; Germanii înainte de Mülleri si Schlosseri, avura Pistorii, Freheri, si Schardii si Struvii; Belgii Grotii; ungurii Pray si Fejeri, si asia mai incolo. Chiaru astadi se facu in França si pretutinde mari culegeri de documente. Lucrare grea si ostenitória, necesaria inse si demna de recunoscintia natiunei.

Necesitatea unei asemenea colectiuni, o cunoscú de indata nemuritoriulu nostru Sincai. Colectiunea lui de 30 si mai bine de volumeni manuscrise se perdu. Importanti'a ei se póte judecá dupa cronic'a ce ne lasa. Alte importante colectiuni întreprinsera ilustrii invatiati, carii ne detera Magazinulu istoricu, cronicile Moldaviei scl.

Calcandu pre urmele ataroru barbati, sunt mai bine de 12 ani de candu me ocupu adunandu si eu, dupa starea si puterile mele cele marginite, ver ce documentu vechiu, tiparitu séu manuscriptu, strainu séu indigenu, de pre la anticari, bibliotecii si archive. Impregiarile adese ori me favorira. Cetatianu romanu, nascutu in Transilvani'a, incepandu-mi studiile in patri'a nascerei mele, cele de universitate le continuai parte in Germani'a parte in Itali'a. In cursulu petrecerei mele de mai multi ani in aceste tieri, nici odata nu detei uitarei pentru unu momentu macaru, urmarirea monumenteloru istorice ale natiunei mele. Astufelu astadi bibliotec'a mea numera mii de documente pretiöse, posede cele mai curiöse, mai vechi, mai rare, si pentru istori'a nóstra mai necesarie carti din seclulu 15, 16, 17, etc. multe din acestea necunoscute lui Sincai si Engel. In Berlinu, multiamita prea invatiatului profesor Zinkeisen, autorulu renumitei istorie a imperiului otomanu, precumu si prea demnulu custode alu bibliotecii regesci doctoru si profesoru Gosche, culesei cu diligentia din cele 48 volumine de manuscripte italiene, cunoscute suptu titlulu de informatiuni politice, totu ce aflai

intr'insele despre romanii din secl. XVI, XVII scl. Nici unu romanu nu consultase pan'acumu aceste nepretintite documente. La 1860, dandu-mi voia formala insusi principele de Hohenzollern, de a intra in archivulu statului celu secretu in Berlin, priimitu aici cu o rara umanitate din partea superitoriloru si anume din partea prea demnului archivariu, consiliariulu secretu doctoru Friedländer, copiai dupa originalele cele mai interesante si mai curiöse acte diplomatice ale mai multoru Domni si pretindinti romani, incependu de la Petru Raresiu Domnulu Moldaviei, precumu si unu siru de documente oficiali relative la perderea Bucovinei, la întemeierea consulatului prusianu, si la starea comerçului nostru de atunci. Din renumit'a biblioteca a contelui Dzialynski din Kornik in Posnani'a Prusiei, biblioteca avuta in carti rare si in manuscripte originale, copiai din originale corespondintiele lui Michaiu Vitézulu, lui Irimia si Simeone Movila scl. cu curtea de Varsavia, acte ratacite din archivele Poloniei, scl. scl. Afara de acestea posedu mai multe portrete de ale Domnileru nostri facute pre atunci in strainatate de cei mai renumiti sculptori ai timpului, precumu de Hondius si alții. De asemenea, subscrieri si peceti domnesci, planuri de cetati si de batai, charte vechi, între altele o charta a Moldaviei facuta la anul 1595, si alte asemenea.

Tóte acestea le facui fara cá vre unu guvern se-mi fi datu celu mai micu ajutoriu. Ce e dreptu, nici ca cerui vre odata.

„Tesaurulu de monumente istorice:“ ce incepu a publicá, are se cuprinda totu ce voiu afla mai importantu in colectiunea mea. Tóte monumentele voru fi ilustrate cu prefatiuni si note esplicative.

In fascióra 1-a (luna Iuliu) incepu cu istori'a lui Michaiu Eronlu, scrisa de Walter la 1599. Voiu urma cu Bissilius care inca scrisse istori'a lui Michaiu. Voiu publicá apoi din archivulu secretu din Vien'a mai multe raporturi ale comisariiloru trimisi de imperatulu Rudolflu II. la Michaiu dupa ce acest'a ocupase Transilvani'a. Apoi documente din Kornik, si anume din acestea, trei scrisori ale lui Michaiu lito-grafite dupa originale. Relatiuni istorice din manuscripte italiene ale bibliotecii din Berlinu. Din varietati voiu reproduce doue carticele scrise despre Tiesiu Voda cu finitul seclului XV; Corografia Moldaviei scrisa de Seichersdorff la 1541; istori'a lui despotu Voda scrisa de Gratianu, precumu si cea

scrisa de Sommer tiparita la 1857; Dialogi piacevoli del signore Stef. Guazzo, carte tiparita la 1586, care intre altele are unu capitulu: Dell principe della Valachia maggiore; Gorecius, Ivonias, tiparitu la 1517. De asemenea voui reproduce diarie tiparite in Germani'a, Belgi'a, Françi'a, cu finitulu seclului XVI, si inceputulu secl. XVII. despre Michaiu si alti Domni ai nostri. Voui face cunoscutu romaniloru si cartea lui Barret (Joppécourt), intitulata: Histoire des troubles de la Moldavie, tiparita 1620; de abia sunt doi ani de candu aflai si acésta carte de o estrema raritate; ea remase necunoscuta lui Sincai si Engel; indeplinesce o insemnata lacuna in istori'a Movilesciloru, si intre altele cuprinde si o nuvela istorica despre caderea in captivitatea tatarasca a uneia din fetele lui Irimia Movila, maritata dupa principele polonu Korcecki. Acestia si alti asemeni scriitori contemporani, intrecu in mai multe respecte pre cronicarii nostri. Nici unulu de ai nostri nu scrie mai insulfetitu cá Walter, nici mai detaiatu cá Gorecius, nici in limb'a clasica a lui Gratianu, si nici unulu nu ne lasa interesantele sciintie despre Movilesci, ce le aflamu la Barret. Afara de acestea, vomu face estrase numeroase din istorici vechi, Unguri, Poloni, Turci. Si a nume dintre turci, vomu consulta pe Naim'a despre Mihaiu si alti Domni, éra din renumitul Saedin vomu traduce curioasele descrieri ale lupteloru lui Tiepesiu si Stefanu celu mare cu Turcii.

Unele din monumentele „Tesaurului,” nostru de abia sunt cunoscute, mai multu de nume, unui pre-marginitu numeru de literati romani, altele de locu nu sunt cunoscute; cele mai multe adese ori inde-siertu s'aru cautá, nu in ale nóstre, dara chiaru si in cele mai avute bibliotece straine.

Cele mai importante si mai rare voru fi publicate si in testulu originale si in traducere, totu-deun'a anotate.

Vomu scrie si disertatiuni istorice. si, fiindu juristu de profesiune, vomu trata cate-odata si materie din campulu istoriei dreptului nostru.

Vomu priimi cu multiamita si articlii straini candu séu voru cuprinde fapte istorice necunoscute, séu cele cunoscute voru fi tratate dintr'unu nou punctu de vedere.

Nici odata n'amu fostu mai liberu cá in aceste de fajia impregiurari, spre a-mi puté consacra literaturii istorice tóte puterile. Fia-mi intreprinderea ori catu de grea, ea-mi aduce si mie nespusa multiamire

interna: „studiele aceste mangaia si intarescu anima omului in tóte impregiurarile; apoi, incredintiatu ca asemenea lucrare nu póte se nu aduce vre unu folosu si patriei, indemnatu si incuragiatu de amicii mei, me simtiamu si indatoratu a aduce si eu asta mica petracica la marele edificiu alu nationalitatii romane.

Pre aiuré publicatiuni de asemenea natura se facu cu ajutórie de societati care la noi lipsescu, cu ajutórie de principi si regi. Eu inse, neajutatu de cineva adunai materialulu: totu asia voui se-lu scotu si la lumina, in firma sperantia ca intieptiunea si patriotismulu publicului va face se nu cada o intreprindere inceruta in cugetu curatu de a inaint'a adeveratulu studiu alu istoriei nationale. Apelezu la bine-vointia amiciloru mei din tóte tierile romane si la toti adeveratii amici ai istoriei nóstre.

A. Papiu Ilarianu.

Bucuresci, 16. Iuniu 1862.

Sedinti'a comitetului asociatiunei.

Sibiú, 18. Iuniu. Astadi se tienú sedinti'a lunaria cea de pre urma a comitetului asociatiunei in ciclulu acesta suptu presidiulu Escelentiei Sale D. Episcopu An. Bar. de Siaguna fiindu de fajia membrii: Dr. Vasiciu, D. Macelariu, D. Can. Papfalvi, D. Prot. Popasu, D. Protosing. Popea, D. Dir. Munteanu, D. Prof. Antoneli, D. Par. Saba Popovicu, D. Ascente Sev., D. Secretariu primariu Baritiu si secundariu D. Vestemeanu cu D. casieru Behnitiu. Sedinti'a se incepú la 40 óre cu salutarea D. Presedinte si citirea protocoéloru dela sedinti'a si conferinti'a trecuta, care se aprobara. Dr. Vasiciu insarcinatu cu censurarea ratiociniiloru si a socotelorur referi despre aceste; apoi se citi decretulu gubernialu pentru pre-inalt'a intarire a D. Presedinte si Vice-presedinte ce se luá spre placut'u sciintia; se citi conceptulu urso-riului pentru membrii estranei care l'a asternutu D. Presedinte inal. Gubernu alu tierii, si se aprobá. Se citira mai multe scrisori, prin care se trimitu bani dela colectanti. Dintre aceste aducemu inainte mai cu séma aceea a D. Vice-Comite Siolutiu, prin care se trimitu 10 contracte incheiete cu 10 comune pentru ajutorarea asociatiunei cu bucate. In acésta scrisóre se propune mai departe, cá pe locurile unde nu se facu bucate de ajunsu mai alesu mai muntóse, se se mulga oile trei dile nainte de S. Georgiu si in Septembre nainte de intiercatu earasi trei si laptele de

6 dile facunduse casiu si vindinduse pe sém'a asociatiunei ar' aduce dupa esperinti'a Dom. Vice-Comite o suma frumósa de bani.*) — Se hotari cá mai suslaudatul Domnu se se recuire a aduná si vinde bucatele si banii ai tramite la asociatiune, eara catui pentru modulu cumu si din ce se se adune ajutóre pentru asociatiune remané la bun'a chipsuire a fiacarui domnu colectantu. — Se citește mai departe o hartia, prin care se trimitu pe séma juristiloru bani si se hoteresce cá acestia se se transpuna de ocamdata la comitetulu juristiloru; apoi opiniunea directiunei gimnasiale din Blasiu despre cartea de lectura a D. V. Romanu, care de si are defecte didactice si pedagogice, totusi, din lips'a astorfeliu de carti s'ar poté intrebuintiá, — se ia spre sciintia. D. prof. Gavra trimite unu elencu de manuscrise, ce se afla la densulu, si fiindu ca din harti'a Dsale nu se póte vedé dorinti'a lui, se a otaritu se se recuire a se explica mai lamuritu.

Totu odata se otaresce, cá se se recuire venerabilulu consistoriu alu Oradei mari, a impartasi comitetulu asociatiunei, de este adeverala scirea ce se a latitu despre scóterea unoru manuscripte romane de mare interesu din archiv'a episcopéscá de acolo si ducerea loru la Vien'a, si despre aceea, ca are Ven. Consistoriu sperantia de ale recastigá, de ce cuprinsu sunt acele manuscrise, de cine lucrate, si firearu Ven. Consistoriu aplecatu a le da Comitetulu Asociatiunei spre tiparire. — In fine se otaresce, cá se se incunoscentieze incl. Magistratu alu Brasiovului despre tienerea adunarii in Brasiovu si se se duca de aici mai multe diplome la Brasiovu, cá se se póta da delocu membriloru carii ar' avé voie se se inscrie. Cu acésta se redicá sedinti'a la 1^{1/2} óra dupa amedi, si Comitetulu luá parte la prandiulu celu abundantu alu Escelentiei Sale. La 3^{1/2} se incepu earasi sedinti'a si dupa ce se stabili programulu urmatoriu pentru adunarea generala si se aprobà alu doilea pentru espositiune, se fini sedinti'a la 7 óre sér'a. — Au incursu pana la finea lui Iuniu c. n 12002 fl. 49 cr. — Si anume in obligatiunii de statu diverse 2720, in semnatiuni ipotecare 4700, bani gata 2457 fl. 33 cr. S'au cheltuitu cu ceia ce s'au datu indereptu juristiloru 1772 fl. 17 cr.

*) Noi cugetamu, ca totu in felulu acest'a si inca cu multu mai usioru s'aru potea practica si stringerea mustului tómná, cumu amu veditu pe unele locuri ca se inestréza astfeliu scólele.

Fundatiunea Sincaiana.

(Prin D. A. Mihutiu notariu comunalu din Zgribesci.)

(Urmare din Nr. 8.)

Numele contribuentiloru: 1. Fratii Julianu, Liviu si Emilia Mihutiu 2 fl.; 2. Famili'a Popena o; 3. Петръ Панра, kaciþ 1 fl.; 4. Damackinþ Цискс, reprezentantu comunalu 50 cr.; 5. Antoniu Pupsia, juratu comunalu 50 cr.; 6. Icarus Чснка, kinez 1 fl. 7. Antonie Pescereanu, economu 1 fl.; 8. Antonie Zsuica, invetiatoru 50 cr.; Dimitrie Pobora-Moisa cu famili'a 1 fl.; Иванъ Croикович, провисорþ, 1 fl.; 11. Трифенъ Поповичъ, kacieþ fl.; 12. Dionicie Твинчеровичъ, kacieþ 1 fl. toti in Zgribesci; 13. Ilie Frantiu, invetiatoriu 34 cr.; 14. Dionicie Cmaia Преор 60 cr.; 15. Дънилъ Попович, kinez 30 cr.; George Janesielu, casiru 30 cr.; 17. Mihutiu Vladu in Zorlentiu-micu 10 cr.; 18. Mitru Sieretiú 0, Zgribesci; 19. Pavelu Chinesu, docente in Gavosdia 1 fl. cr.; Petru Sacosianu, economu 1 fl. in Gavesdia; 21. Theodoru Radu, parochu in Zsema 40 cr.; 23. Philipu Blidariu, preotu in Gavosdia 50 cr.; 24. Elevii din clasa III. din Gavosdia 40 cr.; 25. Josifu Sacosianu, casiru 30 cr.; 26. Theodoru Rosiu, studente 10 esemplare din mitologia — voru urmá dupa tiparire. — 27. Joane Stoichescu docente Ohab'a-Mitnicu 1 fl. 50 cr.; 28. Joane Stefanovicu, parochu 1 fl.; 29. Dimitrie Latia, jude 2 fl.; 30. Janosiu Latia, economu in Mitnicu mare 1 fl.; 31. Petru Rudila, juratu in Selbagelu 1 fl. Suma 22 fl. 74 cr. v. a.

O resolutiune scolaria.

Escelenti'a Sa D. Episcopu si supremu directoru alu scóleloru diecesane Andr. bar. de Siaguna a bine voitu a dá la adres'a oficiulu comunalu din Resinari ddo. 26. Maiu Nr. 178 publicata in Amiculu Scólei Nr. 20 urmatórea resolutiune, care este éراسi o frumósa dovéda de parintiésca ingrigire ce are Escelenti'a Sa pentru inaintarea in cultura a poporulu nostru, isvorulu a tóta fericirea din viitoriu alu natiunei nóstre.

„Pré-cinstite Parinte Protópópe!

Cu privire la rugarea comunei nóstre din Resinari din 26/14. Maiu a. c. Nr. 178 pentru reorganizarea scóleloru triviale si infintiarea unei scóle reale cu cursu de doi ani, precumu si cu privire la opiniunea Pré-cinstiei Tale in treb'a acésta facuta sub 26. Maiu a. c. Nr. 51 am a-ti rescrie Pré-cinstie Tale, cá se impartesiesci comunei susatinse in numele

meu, cumca eu cu placere amu întielesu intenti'a comunei Resinariului pentru reorganizarea scóleloru loru triviale si pentru infintiarea unei scóle reale cu cursu de doi ani si ca aplacidezu si aprobezu rugarea loru cu aceea, cá se faca lefi cuvenite pentru invetiatori si pentru doi catecheti si se céra invoirea stapanirei loru politice pentru estradarea acelu lefi si apoi se-mi refereze despre acést'a, cá se potu face planulu scolaru de invetiaturi si de prelegeri si in sfersitu si comun'a se póta scrie concursu pentru dascali, apoi a-i alege si mie a-i propune spre intarire pe calea oficiósa scolaru.

Cu privire la lefile dascaliloru din scólele normale, amu atát'a a observá, ca comun'a Resinaréna bine va face, daca lefile dascaliloru le va asediá de o potriava, adica daca dascalii voru avé lefi asemenea, pentruca dupa sistem'a cea noua, dascalulu din clas'a antaia are a se sui din anu in anu in clase mai susu asi'a, incatu care dascalu va fi pe anulu 1863 in clasa anteiu, acél'a pe anulu 1864 va trece impreuna cu invetiaceii sei in clas'a a dou'a si asi'a mai departe si seversindu clas'a a patra se întórce éراسi la clas'a anteaia.

Apoi mai vine de insemnatu, ca pentru scólele normale se ceru patru dascali si unu catechetu, daca acést'a este in sa si parocu, atunci se ceru doi caticheti; pentru scólele reale sunt de lipsa doi profesori si unu catichetu.

Aceste impregiurari taietóre in esenti'a scóleloru normale si reale, amu affatu de bine a le atinge aici si Pré-cinsti'a Ta se dai Antistiei din Resinari o copia dela acést'a ordinatiune si se i o talmacesci, dicendu-le, ca comun'a numai in chipulu acést'a póte avé astufeliu de scóle precumu doresce ea, si eu numai dupa implinirea acestor'a voiu poté declará scólele loru de publice,

In-sfersitu, eu asi'a credu, ca obstea bine ar' face, daca cu privilegiulu asiedirei lefiloru de dascali ar' tractá si hotari si dotati'a preotimei locale, cea ce cu totu dreptulu asteptu dela astufeliu de comuna, precumu este cea dela Resinari.

Sibiin, in 30 Maiu v. 1862.

A n d r e i, m. p., episcopu.

Plangeri si consolari.

I.

Scumpa tíera a ta dulcétia si-a ta faǵia 'ncantátóre,
Ale tale culmi de aurú, riuri splendide d'argentu,
Ale tale verdi campie, in florite, ridietóre,
Turme d'albe numeróse, ce 'nvelescu alu teu pamentu,
Ceruleu teu, incinsu de faele, globuri linu luminátóre,
Alu teu sóre dulce splendidu, alu teu placidu firmamentu,
Au atrasu din departare, tieri straine desolate,
Nuori negri de locuste, parasite, lesinate,
Ce dulci crinii faǵiei tale i-au palitu, p'a ta frumsétia
Au trasu velulu de mormente, au secatu a ta dulcétia,
Si-au sburatu, dopace ele-au profanatu alu teu altaru,
Si la fii tei in vetre au lasatu suspinu si-amaru.
Oh! de si acele plage au pieritu, s'au departatu,
Totu in urm'a loru sementie se renasca au lasatu,
Cá suspinurile tale peste seculi se'nnoésca,
Fii-ti antici se-i abate, si-a loru díle se'nnegrésca.

II.

Plag'a pasce pe d'asupra, radecin'a totu remane;
Adi olivulu sacru arde, splendidu renverdiésce mane,
Fenicele astadi móre, mai frumosu mane'nviéza,
Taia adi unu capu la hidra si cu-o suta manivibréza; —
Riulu trece se stracóra, dara pietrile remanu:
Pintre mii de plagi romanulu a remasu totu vechiu romanu.

III.

Se lasamu, o dulce tíera, aste tempuri de suspine,
Se cercamu ori ce ne-duce diu'a, ór'a care vine.
O! bá nu, ca-ci venitorulu se lumina din trecutu:
Vomu ghici tempulu de mane, d'amú, care a trecutu.
Precumu Eros prin misterii, prin ne'nvinse legamente
Aretusa si Alfeulu le'ntrunea candu-va prin mare:
Asfelu prin eternitate Joe marele parinte,
Venitorulu si trecutul le-a legatu cu mana tare.

IV.

Tu me'ntrébi frumósa tíera, nóptea'n visurile mele
C'ata viétia venitóre: de marire 'i séu de doru;
Lacremósa, despletita te complangi se cercu in stele
Ai s'a astepti óre 'n viétia vr'unu tempu dulce in floritoru.
O! tu tíer'a mea iubita, tíera trista sfasiata,
Rele multe fora nume capulu teu l'au inclinatú,
Si 'nea steu'a vietii tale nu-i deplina luminata,
Óra plin' a fericirei pan' acumu n'a mai sunatu.
Dupa díle furtunóse cerulu dulce se deschide:
Dupa grele suferintie sunt ascunse bucurii:
Dupa nopti intunecóse diorile reviau splendide:
Dupa tempuri fora nume revinu seculii de glorii.

(Va urmá.)